

Nr 32

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Genom en den 5 april 1968 dagtecknad proposition, nr 120, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Propositionens innehåll

I propositionen föreslås att beslutanderätten i ärenden om tillsättande av auditör i krigsmaktens krigsorganisation flyttas från Kungl. Maj:t till överbefälhavaren. Vidare föreslås vissa ändringar i bestämmelserna om vilka militära befattningshavare som har bestraffningsrätt i disciplinmål och som har tillrättaviseringsrätt. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1968.

Lagförslaget

Förslaget har följande lydelse.

Lag

om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472)

Härigenom förordnas, att 12, 13, 17, 19 och 66 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

Bestraffningsrätt i disciplinmål tillkommer nedannämnda befattningshavare, envar över den personal som står under hans befäl, nämligen

1. *cheferna* för försvarsstaben, armén, marinen och flygvapnet;

2. *militärbefälhavare och annan omedelbart under chefen för armén lydande chef, försvarsområdesbefälhavare samt chef för regemente eller därmed likställt förband vid armén av lägst regementsofficers grad eller tjänsteklass;*

3. *marindistriktschef, chef för örlogsstation eller örlogsvarv, inspektören för kustartilleriet, chef för kustartilleriförsvar och chef för regemente eller därmed likställt förband vid kustartilleriet av lägst regementsofficers grad eller tjänsteklass;*

Bestraffningsrätt i disciplinmål tillkommer nedannämnda befattningshavare, envar över den personal som står under hans befäl, nämligen

1. *chefen* för försvarsstaben, *militärbefälhavare och chef för militär-områdesstab samt chefen för Gotlands militärkommando;*

2. *chefen* för armén, *chefen* för arméstaben, *rikshemvärnschefen* och *försvarsområdesbefälhavare;*

3. *chefen* för marinen, *chefen* för marinstaben, *chefen* för kustflottan, *chef* för örlogsbas, *chef* för kustartilleriförsvar och *chefen* för sjövärnskåren;

¹ Senaste lydelse av 66 § se 1966:417.

(Nuvarande lydelse)

4. chef för flygeskader, flygflottilj eller därmed likställt förband vid flygvapnet av lägst regementsofficers grad eller tjänsteklass, så ock chef för flygbasområde; samt

5. den som — — — — — nämnda befattningshavare.

(Föreslagen lydelse)

4. chefen för flygvapnet, chefen för flygstaben och chefen för första flygeskadern; samt

13 §.

Befogenhet som i 12 § sägs tillkommer ock, även om det ej följer redan av nämnda paragraf, följande befattningshavare där de äro av lägst regementsofficers grad eller tjänsteklass, nämligen

1. kommandant, platsbefälhavare och chef för skola, kommendering, verk eller inrättning som ej tillhör visst förband inom krigsmakten;

2. chef för detacherad avdelning eller för sådan avdelning av förband som är varaktigt förlagd å annan ort än förbandet;

3. chef för fartygsförband eller fartyg;

4. sektionschef och därmed likställd chef vid kustartilleriförsvar; samt

5. i de — — — — — vid krigsmakten.
Har befattningshavare — — — — — kunna ske.

Befogenhet som i 12 § sägs tillkommer ock, även om det ej följer redan av nämnda paragraf, följande befattningshavare där de äro av lägst regementsofficers grad eller tjänsteklass, nämligen

1. garnisonschef, cheferna för krigsmaktens centrala förvaltningsmyndigheter, gemensamma institutioner och gemensamma utbildningsanstalter, chef för tyg-, tygverkstads- eller intendenturförvaltning inom militärområde och militärkommando samt chef för anstalt som lyder under central förvaltningsmyndighet;

2. personalkårchef och chef för förband enligt krigsmaktens indelning i fred;

3. chef för luftförsvarssektor, chef för marint bevakningsområde samt chef för fartygsförband, fartyg eller örlogsdepå;

4. chef för kommendering som ej tillhör visst förband inom krigsmakten och chef för avdelning av förband som är varaktigt förlagd på annan ort än förbandet; samt

Befogenhet som avses i andra stycket tillkommer överbefälhavaren i fråga om befattningshavare över vil-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ken försvarsgrenschef icke har befälsrätt.

17 §.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig äger Konungen, i den mån förhållandena därtill föranleda, förordna att befattningshavare som har lägst underofficers grad eller tjänsteklass skall äga bestraffningsrätt i disciplinmål över underlydande personal, ändå att sådan rätt icke eljest tillkommer honom.

Konungen äger, i den mån förhållandena därtill föranleda, förordna att befattningshavare som har lägst underofficers grad eller tjänsteklass skall under beredskapstillstånd och då riket är i krig äga bestraffningsrätt i disciplinmål över underlydande personal, ändå att sådan rätt icke eljest tillkommer honom.

19 §.

Auditör förordnas av Konungen.

Auditör med tjänstgöring i krigsmaktens fredsorganisation eller vid svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst förordnas av Konungen. Annan auditör förordnas av överbefälhavaren. I motsvarande ordning förordnas, där så anses erforderligt, vice auditör att vid förhinder för auditören träda i hans ställe.

Där så anses erforderligt förordnar Konungen vice auditör att vid förhinder för auditören träda i hans ställe. Konungen meddelar ock närmare bestämmelser om beviljande av ledighet och förordnande av vikarie för auditör.

Auditör må endast den vara som uppfyller villkoren för utövande av domarämbete. Innan auditör inträder i tjänstgöring skall han hava avlagt domared.

Vad i rättegångsbalken är stadgat om jäv mot domare skall i tillämpliga delar gälla i fråga om auditör.

Endast den som uppfyller villkoren för utövande av domarämbete och har avlagt domared får tjänstgöra som auditör.

Rättegångsbalkens regler om jäv mot domare gälla i tillämpliga delar i fråga om auditör.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Närmare bestämmelser om auditor meddelas av Konungen.

66 §.

Rätt att ————— sådan rätt.

Tillrättavisningsrätt mot underlydande tillkommer även den som, utan att äga bestraffningsrätt i disciplinmål, innehar ovan i 13 § första stycket omförmäld befattning och har lägst underofficers grad eller tjänsteklass, så ock chef för bataljon eller däremot svarande avdelning vid armén eller marinen, chef för division eller däremot svarande avdelning vid flygvapnet samt chef för örlogsdepå.

Såvitt angår underlydande manskap må tillrättavisning ock åläggas av chef för kompani eller däremot svarande avdelning, chef för skola som tillhör visst förband inom krigsmakten, sekond å fartyg vars chef innehar lägst regementsofficers grad och kasernbefälhavare vid flottan ävensom chef för ekipagesektion å flottans varv. Vad i detta stycke stadgas skall icke äga tillämpning å hemvärdet.

Tillrättavisningsrätt mot underlydande tillkommer även den som, utan att äga bestraffningsrätt i disciplinmål, innehar ovan i 13 § första stycket omförmäld befattning och har lägst underofficers grad eller tjänsteklass, så ock chef för bataljon eller däremot svarande avdelning.

Såvitt angår underlydande underbefäl och meniga må tillrättavisning ock åläggas av chef för kompani eller däremot svarande avdelning, chef för utbildningsanstalt, sekond å fartyg vars chef innehar lägst regementsofficers grad och i de fall Konungen bestämmer annan befattningshavare vid krigsmakten. Vad i detta stycke stadgas skall icke äga tillämpning å hemvärdet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

Inledning

Departementsutredningen har i promemoria 91 den 7 september 1967 om befogenheten att förordna auditörer m. m. föreslagit, att beslutanderätten i ärenden om tillsättande av auditör flyttas från Kungl. Maj:t till överbefälhavaren. Över promemorian har yttranden avgetts av justitiekanslern (JK), samtliga hovrätter, överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, Statstjänstemännens riksförbund (SR) och Föreningen Sveriges auditörer. Överbefälhavaren har bifogat yttranden från försvarsgrenscheferna. Sveriges akademikers centralorganisation har anslutit sig till vad Föreningen Sveriges auditörer anfört.

Under senare år har genomförts en omfattande omorganisation av krigsmaktens ledning. Mot bakgrunden härav och andra organisationsförändringar inom krigsmakten har bestämmelserna om vilka militära befattningshavare som har bestraffningsrätt och tillrättavisningsrätt översetts. De ändringar i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472) som denna översyn föranleder tas i förevarande proposition upp till behandling samtidigt med det nämnda utredningsförslaget.

I propositionen redogörs inledningsvis för nuvarande bestämmelser om auditörer, departementsutredningens förslag och remissyttrandena däröver. Utskottet torde i dessa hänseenden få hänvisa till propositionen s. 6—12.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande allmänna synpunkter.

Auditören är juridisk expert åt vissa befattningshavare inom krigsmakten vid handläggningen av frågor inom den militära rättsvården. Förordnande som auditör meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av överbefälhavaren.

När tjänst som auditör i fredsorganisationen skall ny- eller återbesättas ledigförklaras den i sådan ordning som föreskrivs i statstjänstemannastadgan. Ansökan ges in till överbefälhavaren, som hör den eller de befattningshavare hos vilka auditören skall tjänstgöra samt den hovrätt inom vars domkrets tjänstgöringen skall ske. Hovrättens yttrande tar upp behöriga sökande i den ordning de enligt hovrättens mening bör komma i fråga. Till auditör utses i första hand domare eller den som har tjänstgjort vid domstol eller som advokat vid domstol. Auditör förordnas tills vidare, dock längst intill utgången av den månad under vilken han fyller 67 år.

I krigsorganisationen är gången vid förordnande av auditör enligt militära rättegångslagen och 1966 års auditörsinstruktion densamma som i fredsorganisationen. Ledigförklarande behöver dock inte ske. Några för-

ordnanden av detta slag har inte meddelats. I krigsbefattningarna har överbefälhavaren krigsplacerat värnpliktiga som uppfyller för auditör fastställda fordringar.

Vad här sagts om auditör gäller även vice auditör. För auditör i beredskapsstyrka för FN-tjänst gäller i viss utsträckning särskilda bestämmelser.

Beslutanderätten i ärenden om tillsättning av statliga tjänster har under senare år i stor utsträckning flyttats från Kungl. Maj:t till underlydande myndigheter. Departementsutredningen har nu föreslagit en sådan delegering även beträffande förordnande av auditör. Remissinstanserna har i många fall ställt sig principiellt kritiska mot decentraliseringstanken. Man hävdar därvid, att auditören med hänsyn till sin ställning och sina uppgifter bör tillsättas i samma ordning som i allmänhet gäller för domare, dvs. av Kungl. Maj:t. Det framhålls också att ett genomförande av förslaget knappast skulle medföra några nämnvärda organisatoriska vinster.

Enligt min mening bör auditör i fredsorganisationen samt auditör i beredskapsstyrka för FN-tjänst liksom hittills förordnas av Kungl. Maj:t. Jag är alltså inte beredd att tillstyrka utredningens förslag i denna del. Förordnande som auditör i fredsorganisationen bör inte heller som utredningen föreslagit upphöra om krigsmakten krigsorganiseras. Man måste räkna med att en återgång till fredsorganisation kan ske. Krigsorganiseras ett förband, vars chef biträds av auditör, upphör emellertid auditörens tjänstgörings-skyldighet på grund av fredsförordnandet.

Behovet av auditörer i krigsorganisationen skall enligt utredningens förslag tillgodoses genom att värnpliktiga och reservofficerare utan särskilt förordnande krigsplaceras i befattning som auditör eller kommenderas att tjänstgöra som auditör. Utredningen anser att också i värnpliktshänseende överåriga bör kunna tas i anspråk genom krigsfrivilligavtal eller med stöd av lagen om skyldighet för civildövsvarspliktig att tjänstgöra vid krigsmakten. Hithörande ärenden bör enligt utredningen hållas samman av överbefälhavaren. Utredningens förslag i nämnda hänseenden har i stort sett mottagits positivt av remissinstanserna. I likhet med Föreningen Sveriges auditörer anser jag det emellertid mindre lämpligt att värnpliktig och annan personal tas i anspråk som auditör utan särskilt förordnande. Även auditör i krigsorganisationen bör sålunda enligt min mening förordnas särskilt. Jag anser det vidare vara olämpligt att personal kommenderas att vid sidan av annan krigsbefattning tjänstgöra som auditör. Den som får förordnande bör krigsplaceras i befattning för auditör. Förordnandet bör knytas till en eller flera bestraffningsberättigade befattningshavare som anges i auditörens krigsplacerings- eller krigstjänstgöringsorder. Ett visst antal auditörskompetenta personer bör registreras i personalreserv för senare auditörsförordnande hos bestraffningsberättigad chef. Förordnande bör i första hand ges åt värnpliktiga och civildövsvarspliktiga med skyldighet att tjänstgöra vid krigsmakten, givetvis under förutsättning att vederbörande uppfyller

föreskrivna kompetenskrav för auditor. Även krigsfrivilliga bör komma i fråga. Auditor i krigsorganisationen förutsätts skola tjänstgöra även under krigsförbandsövning m. m. med det förband där han är krigsplacerad. Om fredsauditor får förordnande som auditor i krigsorganisationen, bör han om det är möjligt placeras vid den depå som i krigsorganisationen ersätter det förband där han tjänstgör i fred. Auditor i krigsorganisationen bör hänföras till krigsmaktens civila personal med officers tjänsteställning och bör under tjänstgöring ha ekonomiska förmåner efter sin tjänsteställning. Reservofficerarna tillhör krigsmaktens fast anställda personal med utbildning, tjänstgöringsskyldighet och ekonomiska förmåner enligt särskilda bestämmelser. Det är därför inte lämpligt att som utredningen föreslagit förordna reservofficerare till krigsauditörer även om deras civila kvalifikationer skulle göra dem väl lämpade därtill.

När det därefter gäller frågan, vem som skall förordna auditor i krigsorganisationen, gör sig samma synpunkter gällande som i frågan att decentralisera auditörsförordnanden i fredsorganisationen. Här måste emellertid beaktas att krigsförbanden kan vara föremål för organisatoriska förändringar oftare än fredsförbanden och att auditörspersonalens krigsplacering växlar tämligen ofta. Dessa förhållanden medför naturligen att auditörsförordnandena kontinuerligt måste följas upp. Endast överbefälhavaren torde ha möjligheter att med tillräcklig snabbhet och effektivitet genomföra denna uppföljning. Enligt min mening är de praktiska fördelarna med att låta överbefälhavaren hålla samman förordnandena i krigsorganisationen så stora, att de mer än väl uppväger de principiella olägenheterna med en sådan ordning. Jag föreslår därför, att överbefälhavaren skall förordna auditor i krigsorganisationen. Sådan auditor bör liksom f. n. kunna förordnas utan kungörelseförfarande. Innan överbefälhavaren förordnar auditor bör yttrande beträffande den som avses bli förordnad inhämtas från presidenten i den hovrätt, inom vars domkrets vederbörande utövar sin yrkesverksamhet eller är bosatt. Kravet på yttrande bör efterges under beredskapstillstånd och krig. Föreskrifter om inhämtande av yttrande bör kunna meddelas av Kungl. Maj:t.

Förslaget att decentralisera befogenheten att förordna auditor i krigsorganisationen kräver ändring i militära rättegångslagen.

I detta sammanhang föreslår jag, som jag inledningsvis har antytt, även vissa ändringar i bestämmelserna om vilka militära befattningshavare som har bestraffningsrätt i disciplinmål och som har tillrättavisningsrätt. Dessa bestämmelser har setts över med utgångspunkt från vad som föreskrivs om krigsmaktens organisation i kungörelsen den 16 juni 1966 (nr 483) om krigsmaktens indelning i fred och Sveriges militärterritoriella indelning. Översyn behövs även av 1966 års auditörsinstruktion och av vissa kungörelser. Jag ämnar i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t de ändringar som behövs i instruktionen och dessa kungörelser.

Rörande departementschefens yttrande i övrigt torde utskottet få hänvisa till propositionen s. 15—19.

Lagrådet

Lagrådet lämnade lagförslaget utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får därför hemställa,

att förevarande proposition, nr 120, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 7 maj 1968

På första lagutskottets vägnar:

ERIK SVEDBERG

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herr Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s)*, herrar Arvidson (h), Ernulf (fp), Svanström (cp), fru Lindström (s), herrar Schött (h) och Larfors (s)*;

från a n d r a kammaren: herr Ekström i Björkvik (s), fru Löfqvist (s), fröken Bergegren (s)*, herrar Gustafsson i Borås (fp), Keijer (fp), Martinsson (s)*, Dockered (cp)* och Oskarson (h).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.